

# ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διδάσκουσα:

**Μαρία Δασκολιά**

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια  
Τμήμα Φ.Π.Ψ.

Εαρινό εξάμηνο 2018 - 2019

# ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

## ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

# Εμφάνιση και εξέλιξη του όρου

- **Παιδαγωγική** < Παιδαγωγός: «παις» + «άγω»
- Παιδαγωγώ: συνοδεύω .... - ανατρέφω, καθοδηγώ, εκπαιδεύω
- «**Παιδαγωγική**» (τέχνη - επιστήμη)
- Όρος της καθημερινότητας, προεπιστημονικός και επιστημονικός όρος: ποικιλία σημασιών
- Εξέλιξη της Παιδαγωγικής: από ανθρώπινη ενέργεια σε επιστήμη (200 χρόνων)

# Έννοια και εξέλιξη της «παιδαγωγικής»

- Σύνδεση με την έννοια της **αγωγής**
- **Αγωγή:** κεντρική έννοια
  - ▣ φαινόμενο που χρονικά συμπίπτει με την εμφάνιση του ανθρώπου στη Γη
  - ▣ απόκτηση και μετάδοση πείρας βασική για **επιβίωση**
  - ▣ εξέλιξη/ διαφοροποίηση μέσα στο χρόνο
- **Παιδαγωγική:** σύνολο από απόψεις, εμπειρίες και δραστηριότητες σχετικά με την **αγωγή** και του **νέου ανθρώπου**
  - ▣ η παιδαγωγική ως «**πρακτική**» (πράξη)
  - ▣ η παιδαγωγική ως «**γνωστικός χώρος**» (θεωρία)

# Φάσεις εξέλιξης της Παιδαγωγικής

- **1η φάση:** παιδαγωγική τέχνη ή η Παιδαγωγική ως η «**τέχνη**» της αγωγής
- **2η φάση:** η Παιδαγωγική ως σύστημα οδηγιών ή οι «**πρακτικές διδασκαλίες**» περί την αγωγή
- **3η φάση:** η Παιδαγωγική ως η «**επιστήμη**» της αγωγής

# Παιδαγωγική ως «η τέχνη της αγωγής»

- Οι παλαιότεροι ---- στους νεώτερους (καθοδήγηση και μύηση - συλλογική εμπειρία)
- **Παιδαγωγική γνώση** = προσωπικές εμπειρίες και πεποιθήσεις, προσωπικές αντιλήψεις για τη ζωή και τον άνθρωπο, παραδόσεις σε θέματα αγωγής παιδιών
- Παιδαγωγική «**τέχνη**» (όχι επιστήμη): ανοιχτή σε όποιον θέλει να την ασκήσει, χωρίς αρχές και κριτήρια αξιολόγησης

# Παιδαγωγική ως «διδασκαλία της αγωγής»

- Οι **ασκούντες** την αγωγή: γονείς – δάσκαλοι («**ειδικοί**»)
- Πρώτες **προ-επιστημονικές** προσπάθειες
  - ▣ ταξινόμηση και συστηματοποίηση του τρόπου μετάδοσης της παιδαγωγικής γνώσης και των προβλημάτων
- «**Διδασκαλίες αγωγής**»: συγγραφή οδηγιών και πρακτικών συστάσεων προς παιδαγωγούς
- Η **εγκυρότητα** στηρίζεται στην επίκληση φιλοσοφικών θέσεων ή θεικών δυνάμεων ή μιας κρατικής αυθεντίας (χριστιανική αγωγή: Αγ. Αυγουστίνος, Λούθηρος, ...)

# Η παιδαγωγική ως «επιστήμη»

- **Φάση επιστημονικής θεωρητικής συγκρότησης**
- από τον 17<sup>ο</sup> αιώνα και μετά
- **Γεγονότα ή φαινόμενα αγωγής:** υφίστανται συστηματική έρευνα για τη διατύπωση προτάσεων και συστημάτων γνώσης
- Πορεία παράλληλη με την εξέλιξη της επιστήμης, αλλά και με δικούς της ρυθμούς



# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- Η **φιλοσοφική** Παιδαγωγική
  - Χρησιμοποιούνται φιλοσοφικές, θεολογικές και πολιτικές παραδοχές για θέματα αγωγής, μέσα από θεωρητικό λόγο και φιλοσοφικό στοχασμό
- Απαρχές: **αρχαία ελληνική φιλοσοφική σκέψη**
- **Πυθαγόρειοι**
  - Οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε **βαθμίδες**
  - **Γνώση** προερχόμενη από έρευνα και καλλιέργεια πολλών κλάδων (αριθμητική, γεωμετρία, μουσική, αστρονομία, φιλοσοφία)
  - **Αυθεντία** του δασκάλου
  - **Συνέπεια** έργων και λόγων
  - **Ασκητικός** τρόπος ζωής – αυστηροί κανονισμοί
  - Προτεραιότητα **προφορικής διδασκαλίας**

# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- **Σωκρατική – Πλατωνική** φιλοσοφία
- **Παιδεία:** απώτατος στόχος η **ευδαιμονία**
  - ▣ Καλλιέργεια δεξιοτήτων, απόκτηση γνώσεων, συστηματική άσκηση του νου
  - ▣ **Μαιευτική** μέθοδος (αλήθεια, παιδεία συνομιλητή)
- **Πολιτεία** του Πλάτωνα: πραγματεία για την **εκπαίδευση**
- **Νόμοι:** φιλοσοφικές σκέψεις περί **παιδείας**

# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- **Αριστοτελική** φιλοσοφία (Ηθικά Νικομάχεια, Πολιτικός)
- Παιδαγωγική = αναζήτηση της γνώσης γύρω από το φαινόμενο της **αγωγής** (κλάδος της **πρακτικής φιλοσοφίας**)
- Σκοποί της αγωγής, αρχές της παιδαγωγικής πράξης, ο ανθρώπινος προορισμός, μορφές οργάνωσης της αγωγής, αντικείμενο της αγωγής
- Παιδαγωγικές απόψεις ξεκομμένες από οποιοδήποτε πλαίσιο αναφοράς – καθολικότητα παιδαγωγικών φαινομένων
- Εξέταση της οντολογίας και δεοντολογίας των εκπαιδευτικών πραγμάτων

# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

## □ Ρωμαϊκή εποχή

- Κικέρωνας (De Oratore) – Κοιντιλιανός (Institutio Oratoria)

## □ Αγωγή =

- Καλλιέργεια ρητορικής δεινότητας
- Ισορροπημένη μόρφωση (λογοτεχνία, γεωμετρία, ιστορία, φιλοσοφία, κλπ)
- Αυτόνομη σκέψη
- Συμμετοχή στα κοινά
- Ηθική διάσταση της αγωγής

# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- **Μεσαιωνική περίοδος – Βυζάντιο**
- **Μορφωτικό ιδεώδες**
  - ▣ Διδασκαλία του Θείου λόγου
  - ▣ Καλλιέργεια ενάρετων πιστών
- **Φιλοσοφία – Θεολογία**
- Κλήμης Αλεξανδρείας, Ωριγένης, Αμβρόσιος
- Ιωάννης Χρυσόστομος, Μεγάλος Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος
- Ιερός Αυγουστίνος
- Αβελάρδος, Θωμάς Ακινάτης

# Προ-επιστημονική φάση της Παιδαγωγικής

- **Αναγέννηση (16<sup>ος</sup> αι)**
- **Διανοητές**
  - ▣ στροφή στην αρχαία ελληνική σκέψη
  - ▣ παιδοκεντρισμός
  
- Βιργίλιος, Έρασμος
- Λούθηρος
- Μουρ, Έλιοτ

# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **17<sup>ος</sup> αι:** αρχίζει να διαμορφώνεται μια καθαρά «παιδαγωγική» σκέψη
- **Ratke (Ρατίχιος) - Nova Didactica** (Νέα Διδακτική)
- Εισάγεται η έννοια της «**διδακτικής**» - επικέντρωση στον τρόπο διδασκαλίας
- **Αρχές:**
  - κεντρικός ο ρόλος του **δασκάλου**
  - η διδασκαλία να στηρίζεται στις **εμπειρίες** των παιδιών
  - να ακολουθεί τη **φυσική σειρά και τάξη** που υπάρχει στο μυαλό τους
  - έμφαση στη συχνή **επανάληψη**
  - αποφυγή της **απομνημόνευσης**
  - αρκετά **διαλλείματα**

# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

## □ 17<sup>ος</sup> αι: Comenius

- **Didactica Magna** («Μεγάλη Διδακτική: πραγματεία περί της παγκόσμιας τέχνης του διδάσκειν τα πάντα στους πάντες»)
- Το πρώτο σύστημα αρχών για τη διδασκαλία και μάθηση
- Η απόκτηση γνώσεων ξεκινά από το Νηπιαγωγείο
- Επαγωγική μέθοδος: από το εύκολο στο πιο δύσκολο
- Εποπτική διδασκαλία
- Έμφαση στις αισθήσεις
- Το παιχνίδι ως μέσο αγωγής



# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **18<sup>ος</sup> αι** (Διαφωτισμός): τάση για συγκρότηση θεωριών περί την αγωγή
  - **Rousseau** – «**Αιμίλιος ή περί αγωγής**» (1762)
    - Περί διαπαιδαγώγησης του παιδιού
    - Φιλοσοφική πραγματεία για την φύση του ανθρώπου
    - Μυθιστόρημα «μαθητείας»
    - 5 κεφάλαια («βιβλία»)
    - Ανατρεπτικό – απαγορεύεται - εμπνέει
    - Ο άνθρωπος έχει μια έμφυτη καλή φύση – η κοινωνία την διαφθείρει
    - Θεωρία – εκπαιδευτική φιλοσοφία: πρόταση για μια εκπαίδευση που θα διατηρήσει την «φυσικότητα» στο άτομο και θα τον καταστήσει «ιδανικό πολίτη»
    - Προσωπική αναζήτηση της γνώσης από τον μαθητή
    - Δάσκαλος: βοηθός, συνοδοιπόρος, υποκινητής

# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

## □ 18<sup>ος</sup> - 19<sup>ος</sup> αι: Pestalozzi

- Σχολείο για φτωχά και εγκαταλελειμμένα παιδιά
- Παιδαγωγός, φιλόσοφος: δικαίωμα του λαού στην εκπαίδευση
- Αρχές:
  - Ολόπλευρη αλλά σταδιακή καλλιέργεια – μόρφωση
  - «Γνωρίζω – θέλω – μπορώ»
  - Αναμόρφωση κοινωνίας στη βάση ισότητας – ελευθερίας
  - Πρόκληση ενδιαφέροντος μαθητών - αυτενέργεια
  - Προσαρμογή στις ανάγκες – ενδιαφέροντα μαθητών
  - «Αλληλοδιδασκαλία» μαθητών – συνεργασία, αλληλοβοήθεια (Καποδίστριας)
  - Η αγάπη διαπνέει κάθε ενέργεια αγωγής

# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμης»

- **19<sup>ος</sup>** αι: η Παιδαγωγική αρχίζει να αποκτά επιστημονικότητα
  - **Herbart**: πατέρας της επιστημονικής παιδαγωγικής
    - **Ηθικοποίηση** της αγωγής
    - Τα πέντε **στάδια** της διδασκαλίας: προπαρασκευή, προσφορά, σύγκριση, σύλληψη, εφαρμογή
    - **Δασκαλοκεντρική** προσέγγιση – τυποποίηση και οργάνωση γνώσης
    - Κριτική
      - Δυνατότητες και προϋποθέσεις μόρφωσης του ανθρώπου
      - Καθορισμός των στόχων της εκπαίδευσης
      - Μεθόδευση της διδασκαλίας
  - Η Παιδαγωγική μπαίνει στα Παν-μια
  - Συζητείται κατά πόσο είναι «ανεξάρτητη» επιστήμη
  - **Παιδαγωγική**: βασίζεται στη **Φιλοσοφία** και **Ψυχολογία**;;

# Η εξέλιξη της παιδαγωγικής ως «επιστήμη»

- Αρχές 20ού αι: σύστημα επιστημονικής σκέψης
- Συνδέεται με μια σειρά από συνθήκες:
  - ▣ φαινόμενα της αγωγής: πιο πολύπλοκα
  - ▣ παιδαγωγική πράξη: πιο σύνθετη
  - ▣ δεν αρκεί η χαρισματική ικανότητα του παιδαγωγού και η εμπειρία του
  - ▣ χρειάζεται επιστημονικό υπόβαθρο να οργανωθούν οι διάφορες διαδικασίες και να μελετηθούν τα φαινόμενα
  - ▣ οι πρακτικές φιλοσοφίες δεν έχουν τίποτα το ορθολογικό και το μεθοδικό

# Η παιδαγωγική ως «επιστήμη»

- ▣ Αποδεσμεύεται από Θεολογία και Φιλοσοφία (Ηθική)
- ▣ Διαφοροποιούνται οι μέθοδοι και τα αντικείμενα ενασχόλησής της
- ▣ Δέχεται επιδράσεις από τις κοινωνικές επιστήμες (Ψυχολογία, Κοινωνιολογία)
- ▣ Καλείται να καθορίσει το αντικείμενό της σε σχέση με συγγενείς επιστήμες, ως αυτόνομη και εφαρμοσμένη επιστήμη
- ▣ Απομακρύνεται από τις ιδεολογίες και στρέφεται περισσότερο στην έρευνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας

# Είναι η παιδαγωγική «επιστήμη»;

## Η έννοια της **επιστήμης**

- «**επίσταμαι**» = γνωρίζω καλά
- **επιστήμη** = διαδικασία αναζήτησης της γνώσης για τον κόσμο
- Δημιούργημα συναίνεσης ανθρώπων και προϊόν μιας εποχής
- Δεν καθορίζονται απόλυτα τα χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες και οι μέθοδοι
- Αντιλήψεις για την «επιστήμη» διαφοροποιούνται ανάλογα με την εποχή
  - ▣ Κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες
  - ▣ Φιλοσοφικές παραδόσεις

# Χαρακτηριστικά ή κριτήρια της «επιστημονικότητας»

- **Αντικειμενικότητα** ερευνητή (κριτική απόσταση)
- Ανοιχτή στον **έλεγχο** διαδικασία (δεν υπάρχει απόλυτη αλήθεια)
- Προϊόν διαλόγου μιας **επιστημονικής κοινότητας**
- Σκοπός: η εξαγωγή «έγκυρων» θέσεων (**μέθοδος**)
- Επικέντρωση σε συγκεκριμένα ερευνητικά προβλήματα (**αντικείμενο**)
- **Μεθοδική και συστηματική διαδικασία για προσέγγιση και έλεγχο της γνώσης**

# Είναι η Παιδαγωγική επιστήμη;

- Πολυφωνία αντιλήψεων
- Διαφοροποιήσεις ανάλογα με εποχές
- Σχετίζονται με αντιλήψεις για την έννοια της «επιστήμης»
- Ιδιαιτερότητα αντικειμένου της: άνθρωπος
  - Είδος γνώσης
  - Δυνατότητες προσέγγισης και μέτρησής της



# Είναι η Παιδαγωγική επιστήμη;

- Παιδαγωγική: ανήκει στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες
  - ▣ Αξιοποιεί πορίσματα και άλλων επιστημών
- Θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστήμη
- Έχει το δικό της αντικείμενο/ μεθόδους έρευνας
  - ▣ σκοποί, κριτήρια, προϋποθέσεις και διαδικασίες οργάνωσης, λειτουργίας και αξιολόγησης της αγωγής - εκπαίδευσης - μάθησης